

UMUMIY O'RTA TA'LIM MAKTABLARIDA TARBIYA FANINI O'QITISHNING METODIK ASOSLARI

Mamajonov Lazizbek Valiyevich
Toshkent Amaliy Fanlar universiteti tadqiqotchisi
<https://doi.org/10.53885/edinres.2024.04.1.033>

Annotatsiya. Maqolada 10-11-sinflarda tarbiya fanini o'qitishda o'qituvchilarning darslarda o'quvchilarda ijtimoiy faol milliy g'urur, vatanparvarlik kompetentsiyasini mediatexnologiyalar asosida rivojlantirish metodikasi hamda pedagogik texnologiya, interfaol metodlar va ta'limiy o'yinlardan, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, ijodiy izlanish va kreativ fikrlash doiralari kengaytirish bilan birga ularni darslarda o'rganganlarini hayot bilan bog'lashga, qiziqishlarini oshirishga yordam beradigan fikrlar bayon qilingan.

Kalit so'zlar: interfaol usullar, mediatexnologiya, axborotli, audiovizualli faol fuqarolik pozitsiyasi, mas'uliyat, majburiyat, huquqiy ong va madaniyat, teran dunyoqarash, sog'lom e'tiqodlilik, ma'rifatparvarlik, bag'rikenglik, ma'naviy, g'oyaviy, nafosat tarbiyasi.

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИНЫ ВОСПИТАНИЕ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ

Мамажонова Лазизбека Валиевич
исследователя Ташкентского университета прикладных наук

Аннотация. В статье в преподавании науки об образовании в 10-11 классах использованы методы учителя по развитию социально активной национальной гордости, патриотической компетентности учащихся на основе медиатехнологий и педагогической технологии, интерактивных методов и обучающих игр, современных информационных и коммуникационные технологии, которые помогут учащимся мыслить самостоятельно, расширить сферу творческих исследований и творческого мышления, связать изученное на занятиях с жизнью, повысить их интерес.

Ключевые слова: интерактивные методы, медиатехнологии, информационная, аудиовизуальная активная гражданская позиция, ответственность, обязанность, правосознание и культура, глубокое мировоззрение, здоровая вера, просвещение, толерантность, духовное, идеологическое, углубленное образование.

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS FOR THE TEACHING OF UPBRINGING IN SCHOOLS OF GENERAL SECONDARY EDUCATION

Mamajonov Lazizbek Valiyevich
researcher of Tashkent University of Applied Sciences

Abstract. In the article, in the teaching of the science of education in the 10-11th grades, teachers' methods of developing socially active national pride, patriotic competence in students based on media technologies and pedagogical technology, interactive methods and educational games, modern information and communication technologies. the ideas that will help students to think independently, to expand the scope of creative research and creative thinking, to connect what they learned in classes with life, and to increase their interest.

Key words: interactive methods, media technology, informative, audiovisual active citizenship position, responsibility, obligation, legal consciousness and culture, deep worldview, healthy faith, enlightenment, tolerance, spiritual, ideological, sophisticated education.

Mamlakatimizda ta'lim – tarbiya tizimini milliy hamda umuminsoniy qadriyatlar, insonparvarlik tamoyillari asosida takomillashtirish, maktab ta'lim jarayonida ma'naviy – axloqiy mazmuni kuchaytirish orqali yoshlarni yuksak ma'naviy g'oyalar asosida

vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, ta'lim – tarbiya sifatini oshirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. O'zbekiston Respublikasi xalq ta'limini rivojlantirish konsepsiyasida "Ta'lim muassasalarida o'quv – tarbiya jarayonini samarali tashkil etish, muqobil yondashuvlarni o'rganishga va ilmiy asoslashga yo'naltirilgan amaliy xarakterdagi ilmiy izlanishlarni rivojlantirish, kichik yoshdan o'quvchilarda o'qishga sog'lom, kuchli va ta'sirchan motivasiyani takomillashtirish" [1].

Dunyoni anglash va bilishning pedagogik, falsafiy mazmuni va genezesi, tafakkurning ijtimoiyligi masalalari respublika olimlaridan J.Tulenov, Q.Nazarov, E.Yusupov, S.Sh. Shermuhamedovlar tomonidan o'rganilgan. O'zbekistonda tafakkur va fikrlashga o'rgatishning psixologik jihatlari M.Davletshin, E.G'oziev, V.Karimovalarning tadqiqotlarida o'z ifodasini topgan. Mustaqillikdan so'ng o'quvchi–yoshlarda mustaqil va tanqidiy fikrlashga o'rgatishning zamonaviy texnologiyalari J.G'.Yo'ldoshev., M.H.Mahmudov., R.Safarova., O'.Tolipov., Sh.A.Abdullayeva., B.I.Xodjaevlarning ilmiy tadqiqotlarida yoritilgan. Tadqiqotshilar J.Musaev., F.O.Xodjiev., S.S.G'ulomov., M.Arabova., D.F.To'xtasinovlar tomonidan ta'lim jarayonida o'quvchilar tafakkurni rivojlantirish va ularni tanqidiy fikrlashga o'rgatish malakalarini takomillashtirishning pedagogik asoslari tadqiq etilgan.

Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi (MDH) davlatlari olimlari M.V.Klarin, A.I.Lipkina, V.A.Shamis, L.V.Xoxlova, D.M.Shakirova, S.V.Marudina, I.O.Zagashev, Yu.A.Samarin, L.S.Rubinshteyn, Ye.D.Bojovish va boshqalarning tadqiqotlarida maktab o'quvchilarda kreativ, tanqidiy fikrlashga o'rgatishning pedagogik va psixologik xususiyatlari yoritilgan.

Xorijiy davlatlarda ham kreativ, tanqidiy fikrlashga o'rgatish muammosi doirasida ilmiy–tadqiqotlar olib borilgan bo'lib, olimlardan D.Halpern, R.Pol, M.Ssriven, P.Fasione hamda R.Sternberg, Ye.Torrance, R.Boostrom, J.Hughes va S.Sshafersmanlarning tadqiqotlarida va ilmiy – metodik qo'llanmalarida kreativ, tanqidiy hamda kreativ fikrlashni rivojlantirishning pedagogik va psixologik xususiyatlari tadqiq etilgan, biroq o'quvchilarning tanqidiy fikrlashini takomillashtirish masalalari bo'yisha adabiyotlarning tahlili shuni ko'rsatadiki, o'tkazilgan tadqiqotlarda "Tarbiya" fanini o'qitish jarayonida 10–11–sinf o'quvchilarining tanqidiy fikrlashga o'rgatishning mazmun – mohiyati tadqiq etilmaganligi mazkur yo'nalishda ilmiy izlanishlar olib borishni taqozo etadi. "Tarbiya" fanini o'qitishda faol milliy g'urur, vatanparvarlik kompetentsiyasini mediatexnologiyalar asosida zamonaviy metodikasi ishlab chiqish zarurati mavjud. Inson jamiyatda farovon yashashi uchun u yaxshi ta'lim – tarbiya ko'rgan bo'lishi kerak. Zero, yurtboshimiz ham "Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hesh qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz" [2], deya ta'kidlaydilar.

Ma'lumki, "Tarbiya" fani O'zbekiston Respublikasi Prezidentining tashabbusi bilan umumiy o'rta ta'lim muassasalarida 2020 – 2021 – o'quv yilidan boshlab joriy qilindi. Tarbiya fani uzluksiz ma'naviy tarbiya konsepsiyasining bir qismi sifatida o'quvchilarda "Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari" g'oyasini singdirish, ularni ijtimoiy muvaffaqiyatli hayotga tayyorlash, faol fuqarolik pozitsiyasi, mas'uliyat, majburiyat, huquqiy ong va madaniyat, teran dunyoqarash, sog'lom e'tiqodlilik, ma'rifatparvarlik, bag'rikenglik kabi fazilatlarini takomillashtirishni maqsad qilib qo'ygan. Tarbiya fanini o'qitishda didaktik o'yinlardan, interfaol usullardan foydalanish ta'lim jarayonida o'quvchilarni o'qitish, tarbiyalash va kamol toptirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Didaktika – ta'lim nazariyasi hisoblanadi. Didaktik o'yinlar esa o'quvchilarning ijodiy ish faoliyatini kuchaytiradi, ixtiyoriy diqqatini jamlashga yordam beradi, shuningdek xotirani takomillashtiradi. Didaktik o'yin jarayonida o'quvchilar o'zlari sezmaganda juda ko'p harakatlarni, mashqlarni bajaradilar, turli masalalarni yechadilar [4]. Tarbiya fanini o'qitish metodikasini takomillashtirish quyidagilarni tashkil qiladi: Birinchidan, o'qituvchilar o'quvchilar bilan muhokama qilish va ulardan o'quv usullarining samarali ishlayotganini mediatexnologiyalar asosida o'rganish orqali foydalanishlari tavsiya etiladi. O'quvchilarning qanday o'rganishganlarini bilish va ularni mediatexnologiyalar, internet va multimedia resurslaridan qoniqarli foydalanish, o'quvchilarni interaktiv ta'lim jarayonida qatnashish va ularni yangi ma'lumotlarga o'zlashtirishga imkoniyat yaratadi. Uchinchidan, o'quvchilarning o'z – o'zlarini o'rganish va o'qish usullarini boshqarishga imkon beruvchi dasturiy ta'lim vositalari sosida fan

metodikasini ishlatish tavsiya etiladi. O'quvchilarni o'zlashtirish va o'rganishga qo'shimsha ta'sir qiladi. To'rtinshidan, o'quvchilarni amaliyot jarayonida o'quv materialini amaliyotlar orqali o'rganishga rag'batlantirish yordamida ta'limning ko'proq interaktiv va amaliy usulga o'tkazilishi taqdim etiladi. Beshinchidan, o'quvchilar orasida jamoaviy va guruh ishlashni tarbiyaviy ta'lim jarayonida qo'llash yordamida ularni bir – birlari bilan o'z fikrlarini o'zlashtirish va o'rganishni oshirishga yordam beradi. kabi vazifalar belgilangan. Bu borada 10–11 sinflarda ta'lim tizimini takomillashtirishning amaliyotdagi holatini tahlil qilish, umumiy o'rta ta'lim maktablarida “Tarbiya” fanini o'qitish metodikasini mediatexnologiyalar asosida takomillashtirish mazmuni, usullari, yo'llari, metodlari va vositalarini aniqlashtirish hamda ilmiy asoslash muhim ahamiyat kasb etadi. O'quvchilarda ijtimoiy faol milliy g'urur, vatanparvarlik kompetentsiyasini mediatexnologiyalar asosida rivojlantirish metodikasi. Rivojlangan mamlakatlarda “Ta'lim” barqaror taraqqiyotni ta'minlaydigan asosiy omil sifatida e'tirof etilib, xalqaro tashkilotlar hamda dunyoning aksariyat mamlakatlari tomonidan 2030 yilgacha belgilangan yangi ta'lim konsepsiyasida “Ta'lim sifatini baholash jarayoni va vositalarini takomillashtirish, erishilgan natijalarni aniqlash imkonini beruvshi mexanizmlarni amaliyotga joriy etish” [1] dolzarb vazifa etib belgilandi. Tarbiya fani o'quvchiga o'zini–o'zi, o'zligini anglashda yordam beradi. Bunga turli interfaol usullar asosida, AKT vositalari orqali erishish mumkin, ammo o'quvchi matiqiy fikrlashni o'rganmasa, barcha urinishlar befoyda. Jumladan, Shveytsariyalik biolog va faylasuf Jan Piaje shunday degan edi: “intellektual rivojlanish nazariyasi bolalikdan balog'at yoshiga qadar bo'lgan davrni o'z ichiga oladi”. Uning asosiy yo'nalishi bolaning tafakkurini rivojlantirishga, birinchi navbatda kreativ fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan. Piaje kattalar tafakkuri bola tafakkuridan birinchi navbatda ko'proq mantiq bilan farq qiladi, deb ishongan. Turli vaqtlarda Jan Piaget intellektual rivojlanishning turli bosqichlarini nomlagan, ammo ko'pincha to'rttasi bor edi: sensorimotor bosqich, operatsiyadan oldingi bosqich, aniq operatsiyalar bosqichi va rasmiy operatsiyalar bosqichi. Sensorimotor va operatsiyadan oldingi bosqich – konsepsiyadan oldingi fikrlashning namoyon bo'lishi. Ayni paytda bolalarning hukmlari faqat ma'lum bir mavzuga, vizual va taniqli narsalarga tegishli, kategorik va individualdir: ular kreativ zanjir bilan bog'lanmagan. Bola birinchi navbatda analogiya va vizual misol orqali hukmlarni tuchunadi. Konsepsiyadan oldingi fikrlashning markaziy xususiyati egosentrizmdir (egoizm bilan adashtirmaslik kerak). Egosentrizm nafaqat bolalar mantig'ining qarama–qarshilikka befarqlik kabi xususiyatini, balki boshqa bir qator narsalarni ham belgilaydi: sinkretizm (hamma narsani hamma narsa bilan bog'lash tendentsiyasi), transduktsiya (xususiydan xususiyga o'tish, umumiy shetlab o'tish), hajm va tarkibning nomuvofiqligi” [5]. Mantiqiy fikrlashga o'rgatish bosqichlari mavjud bo'lib, qomusiy olim Abu Rayhon Beruniy mazkur masalaga alohida e'tibor qaratganini ta'kidlash lozim:

Bu haqda “Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar” asarida ko'rsatib o'tilgan. Bular quyidagilardan iborat:

- aqlni bekorchi fikrlardan tozalash;
- tajribaga asoslanish;
- bilishni, avvalo, predmetni tashkil etuvshi elementlardan boshlash;
- hissiy bilishga asoslangan deduktsiyadan foydalanish;
- kreativ fikrlash: tahlil qilish va umumlashtirish;
- kuzatish, taqqoslash, qiyoslash orqali haqiqatni aniqlash;
- ma'lum narsadan noma'lum bo'lganiga, yaqindagisidan uzoqdagisiga qarab fikr yuritish;
- uzoq o'tmishni bilish uchun predmetning, hodisaning tarixini va u haqda boshqalarning bergan ma'lumotlarini o'rganish. Aytish mumkinki, Beruniy R.Dekart va F.Bekonlardan avvalroq ilmiy bilish metodining zarurligini ta'kidlagan va uning asosiy qoidalarini, tamoyillarini ishlab chiqqan. Beruniyning bu masalaga oid fikrlari G'arb faylasuflarinikiga nisbatan keng qamrovliligi bilan ajralib turadi[6].

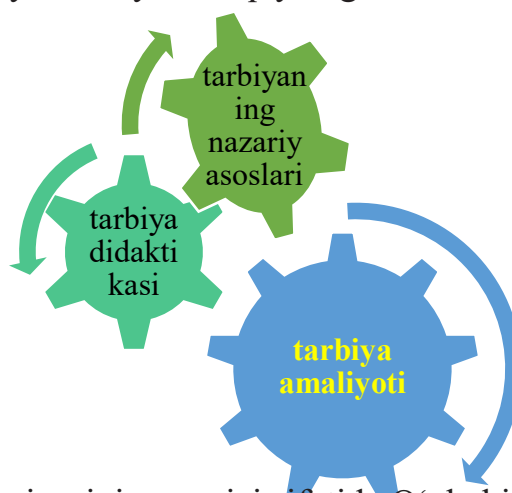
Tarbiya fanini o'qitishga oid metodik yordam o'quvchilarga o'z fikrlarini ifodalash, tahlil qilish, kreativ fikrlash va jamoaviy ishlashga rag'batlantiradi. Bu esa ularni mustaqil, fikriy va jamiyatga foydali fuqarolar sifatida tayyorlashda muhim ahamiyatga ega. Tarbiya – shaxsda

muayyan jismoniy, aqliy, ruhiy, axloqiy va ma'naviy sifatlarni rivojlantirishga qaratilgan pedagogik jarayondir. Insonning jamiyatda yashashi uchun zarur bo'lgan xususiyatlarga ega bo'lishini ta'minlash yo'lida qo'llaniladigan shora – tadbirlar majmuasi tarbiyani tashkil qiladi. Tarbiya insonning insonligini ta'minlaydigan eng qadimiy va abadiy qadriyatdir. Tarbiyasiz alohida odam ham, kishilik jamiyati ham mavjud bo'la olmaydi. Chunki odam va jamiyatning mavjudligini ta'minlaydigan qadriyatlar tarbiya tufayligina bir avloddan boshqa avlodga o'tadi.[7]

Pedagogik adabiyotlarda “Tarbiya” atamasi keng va tor ma'nalarda qo'llaniladi. Keng ma'noda tarbiya inson shaxsini rivojlantirishga, uning jamiyat ishlab chiqarishi va ijtimoiy, madaniy, ma'rifiy hayotida faol ishtirok etishini ta'minlashga qaratilgan barcha ta'sirlar, tadbirlar, harakatlar va intilishlar yig'indisini anglatadi. Bunday tushunishda tarbiya faqat oila, maktab, bolalar va yoshlar tashkilotlarida olib boriladigan tarbiyaviy ishlarni emas, balki butun ijtimoiy tuzum, uning yetakchi g'oyalari va san'atning barcha turlarini o'z ichiga oladi. Shuningdek, keng ma'nodagi tarbiya tushunchasi ichiga ta'lim va ma'lumot ham kiradi. Tor ma'noda tarbiya shaxsning jismoniy rivoji, dunyoqarashi, ma'naviy–axloqiy qiyofasi va estetik didini o'stirilishiga yo'naltirilgan pedagogik faoliyatni anglatadi. Bunda oila va tarbiyaviy muassasalar hamda jamoat tashkilotlari tarbiya ishini amalga oshiradi [8].

Ta'lim va ma'lumot olish tor ma'nodagi tarbiya tushunchasi ichiga kirmaydi. Lekin har qanday tarbiya ta'lim bilan chambarchas bog'liq holdagina mavjud bo'ladi. Shunki, ta'lim va ma'lumot olish jarayonida shaxsning faqat bilimi ko'payibgina qolmay, balki, axloqiy – ma'naviy sifatlari qaror topishi ham tezlashadi. Tarbiya har qanday jamiyat va har qanday mamlakat hayotida hal qiluvshi ahamiyatga ega. Yosh avlodning, umuman, jamiyat a'zolarining tarbiyasi bilan yetarlisha shug'ullanmagan mamlakat turg'unlik va inqirozga ushraydi. Negaki, o'sishi va rivojlanishi uchun har qanday jamiyatda ham moddiy va ma'naviy boyliklar qatorida tarbiya ham rivojlanib boradi.

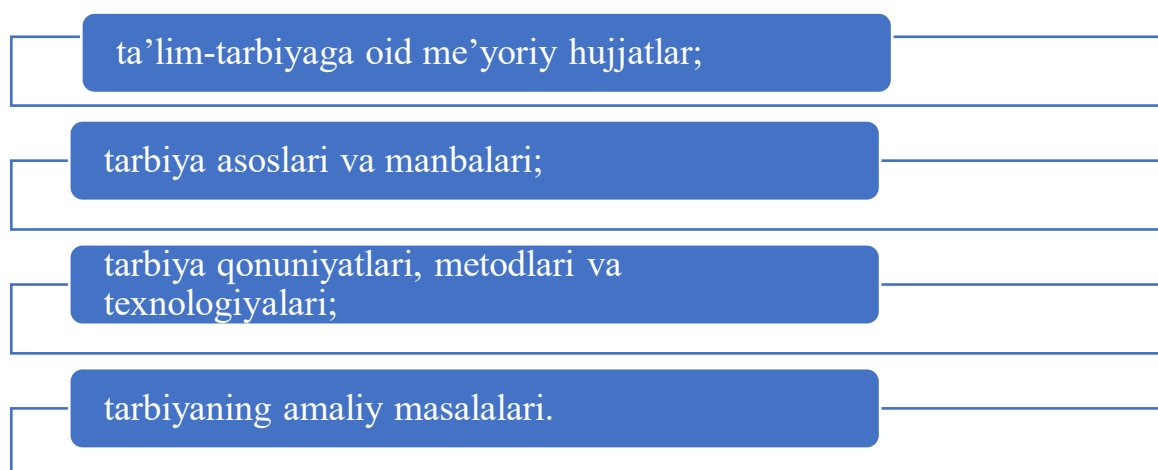
Tarbiya nazariyasining umumiy xususiyatlari quyidagilar bilan belgilanadi:

Mazkur masalalar tarbiya nazariyasining negizi sifatida O'zbekistonda ta'sis etilgan yangi “Tarbiya” fani asoslarini tashkil etadi. Shu sababli jamiyatda tarbiyaning o'rni, ahamiyati va amaliyoti odamlar tomonidan yetarli darajada idrok etilmoqda. Mazkur masala bo'yicha 10 – 11 sinf o'quvchilari nazariy bilim, ko'nikma va dasturiy ta'limga oid amaliy kompetensiyalar bilan qurollanishi kerak.

“Tarbiya” fani amalida quyidagi fanlarni qo'shish hisobiga tashkil etildi:

Buning natijasida yangi fan shakllantirildi. Ushbu “Tarbiya” fanining metodologik asoslarini quyidagilar tashkil etadi:

Mazkur fanni o'zlashtirish va uni o'qitishning metodikasini takomillashtirish zaruriyati quyidagilar bilan belgilanadi:

fanning asoslarini chuqur bilish;
 fanni o'qitishning ilg'or va zamonaviy pedagogik, innovatsion hamda AKTni egallash;
 tarbiya masalasiga doir ilmiy – tadqiqotlarni o'rganib borish,
 inson va jamiyat hayotida tarbiyaning tutgan o'rnini to'liq idrok etish,
 fan vositasida o'quvchilarini tarbiyalash metodlari va texnologiyalarini bilish, fanni o'qitish bo'yicha individual pedagogik tajribaga ega bo'lish.

“Tarbiya” darsliklarida o'quvchini kreativ fikrlashga undaydigan quyidagi o'quv materiallari e'tiborga molikdir, ammo bu darslikda nisbatan kam berilgan, uni ko'paytirish yaxshi samara beradi: davlat ta'lim standartlari talablari asosida o'quvchilar tomonidan odob – axloq, bilim, ko'nikma, malaka va kompetentsiyalarning to'liq o'zlashtirilishiga erishish; o'quvchilarda mustaqil va erkin fikrlashni hamda ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish; o'quvchilarda ilmiy dunyoqarash va global tafakkur yuritish kompetentligini takomillashtirish; umumta'lim fanlarini o'qitishning printsiplial yangi metodologiyasi asosida tarbiyaning uzviyligi va uzluksizligini ta'minlash.

“Tarbiya” fanini o'qitishda 10–11–sinflarning dars jarayonidagi faolligini oshirishda ularni jamoaviy ishlashga, fikr almashishga undaydigan interfaol usullardan samarali foydalanish mazkur fanning sifat va samaradorligini oshiradi.

Tarbiya fani manbalari va ularni o'rganish o'quvchi uchun hayotiy zaruriyat hisoblanadi. Mazkur o'rinda namuna sifatida ularning eng muhimlariga e'tiboringizni tortamiz. “Avesto” kitobida yosh avlodni Ezgu niyatli, Ezgu fikrli va Ezgu faoliyat (amal) li shaxslar sifatida voyaga yetkazish alohida ta'kidlangan [9]. Jahon xalqlari pedagogikasida bir qator tarbiyaga oid tajribalar shakllantirilgan. Mazkur o'rinda ularning eng muhimlariga e'tibor qaratiladi. Ghex pedagogi Yan Amos Komenskiy “Buyuk didaktika” asarida yosh avlodni o'qitish vositasida tarbiyalashni asoslab bergan. Bunda o'quv fanlarini o'qitish jarayoni bilan birga shaxsning aqliy, axloqiy va estetik tuyg'ularini rivojlantirishda, ta'lim jarayoni, ta'lim maqsadi va ta'lim natijasi asosida shaxsni hayotga tayyorlashga asosiy e'tibor qaratiladi. [10].

“Tarbiya” fanini o'qitishda quyidagilarga e'tibor berish va ularni o'zlashtirish zaruriyat hisoblanadi:

- Davlat ta'lim standartlari talablari asosida o'quvchilar tomonidan odob – axloq, bilim, ko'nikma, malaka va kompetentsiyalarning to'liq o'zlashtirilishiga erishish;
- O'quvchilarda mustaqil va erkin fikrlashni hamda ularning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish;
- O'quvchilarda ilmiy dunyoqarash va kreativ tafakkur yuritish kompetentligini

takomillashtirish;

– umumta'lim fanlarini o'qitishning printsiplial yangi metodologiyasi asosida tarbiyaning uzviyligi va uzluksizligini ta'minlash.

O'quvchilar tarbiyasida quyidagi pedagogik tamoyillarga asoslanish zarurat hisoblanadi:

- O'quvchi shaxsini hurmat qilish;
- O'quvchining imkoniyatlarini hisobga olish;
- O'quvchini yo'naltirish;
- O'quvchini ko'niktirish.

Bu pedagogik tamoyillar o'quvchilarning shaxsida mavjud bo'lgan tug'ma his – tuyg'ularni rivojlantirish bilan amalga oshiriladi. Mazkur o'rinda ushbu ko'nikmalarining quyidagi mazmuniga e'tibor bering:

a) O'quvchi shaxsini hurmat qilish: o'quvchiga xos xarakterni, qiliqlarni va intilishlarni tabiiy qabul qilish;

b) O'quvchini imkoniyatlarini hisobga olish: bunda o'quvchilarning jismoniy, aqliy, ruhiy va sensor xususiyatlarini bilish;

v) O'quvchilarni yo'naltirish: o'quvchilar fazilatlar, hislatlar va bilish jarayoni sari yo'naltirish;

g) O'quvchilarni ko'niktirish: o'quvchilarni tarbiya olish, bilimlarni egallash va o'zgaralar bilan ijtimoiy munosabatga kirishishga yo'naltirish.

10 – 11 – sinf “Tarbiya” darsliklarida kreativ fikrlashga o'rgatuvshi o'quv topshiriqlari quyidagi mavzu va o'quv topshiriqlari asosida berilgan:

Bunday yondashuvlar 10–11–sinf o'quvchilari tarbiyasida oqilona metodlarni tanlash imkonini beradi. Shu jihatdan bu o'rinda eng muhim metodlarning tahliliga e'tiboringizni tortamiz.

1. Ko'niktirish metodi. Tarbiya jarayoni asosan rag'batlantirish, ko'niktirish kabi usullarga tayanadi. Aksinsha, avtoritar usullar tarbiyaning sifat samaradorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu ma'noda 10–11–sinf o'quvchilari jamoaparvarlikka, o'zgaralarni hurmat qilishga va o'zini tuta olishga ko'niktirib borilishi kerak. Shu tariqa ularning kelgusi faoliyati uchun bunday ko'nikma muhim o'rin tutadi. Ko'niktirish metodi tarbiya jarayonida ko'ndirish, tarbiyalanuvchini hurmat qilish va uni tinglash imkoniyatlarini beradi.

2. O'rgatish metodi. 10–11–sinf o'quvchilari tarbiyasida bu metod eng muhim yondashuvlarni beradi. Shu jihatdan 10–11–sinf o'quvchi lari insoniylik, ezgulik, adolat kabi fazilatlarga o'rgatilishi kerak. Buning uchun o'quvchilarda uchraydigan egoizm, tuchunmaslik, noto'g'ri tushunish kabi illatlar bosqichma–bosqich isloh qilib borilishi kerak. O'quvchilarni tuchunish ularni fazilatlarga o'rgatishning eng muhim yo'lidir. Buning uchun o'qituvchilar hamisha o'quvchilarni tushunishi taqozo etiladi.

3. Yo'naltirish metodi. Bu metodga ko'ra, o'quvchilar ideal maqsad va intilishlarga yo'naltirilishi kerak. Bilim to'g'ri berilsa, tarbiya jarayonida o'quvchilarda ana shunday intilishlar tarkib topadi. Keyingi paytlarda pedagogik ilmiy– tadqiqotlarimizda ideal maqsad va uning ahamiyatini tadqiq etish susaygan. Aslida ideal maqsad o'quvchilar ongida ta'limda shakllantirilishi kutilgan samarani beradi. O'quvchilarning qiziqishi, xohishi va istagi hisobga olingan holda ideal maqsadlarga yo'naltirilishi tarbiyaning sifatini oshiradi.

4. O'qitishning elektron–modulli texnologiyasi. Bu texnologiya an'anaviy va noan'anaviy dars shakllarida kompyuter asosida o'qitishga tayanadi. Unga ko'ra, kompyuterda maxsus dastur vositasida o'qituvchi tomonidan dars materiallari to'liq tayyorlanadi va ta'lim oluvchilarning imkoniyatlariga qarab taqdim etib boriladi. Bu texnologiyada dars materiallarini yangi ma'lumotlar asosida yangilab borish va multimediyali axborotlarni berish imkoniyatlari mavjud.

5. O'qitishning masofaviy ta'lim texnologiyasi. Bu texnologiyaga ko'ra, “Tarbiya” fani onlayn tarzida o'qitiladi. Unda ta'lim oluvchilar bevosita virtual aloqaga kirishadi. Ayni paytda, mazkur texnologiyada mustaqil ta'lim topshiriqlari ko'p bo'lishi taqozo etiladi. Ta'lim oluvchilar aynan mustaqil ta'lim topshiriqlarini bajarishi bilan fanni o'zlashtiradi.

6. Ustoz–shogird texnologiyasi. Bu texnologiyaga ko'ra, har bir o'quvchi o'qituvchilariga biriktiriladi. Bunda har bir o'qituvchi o'z o'quvchisining tarbiyalanish jarayonini kuzatib boradi

va bu ishlarni “Tarbiya” fani o‘qituvchisi muvofiqlashtiradi. Mavjud ta’limga oid me‘yoriy hujjatlar asosida o‘quvchisining tarbiyalanganlik darajasi yuqori bo‘lgan o‘qituvchilar, maktab rahbariyati tomonidan moddiy rag‘batlantirib boriladi. Mazkur texnologiya 5–6–sinfda “Tarbiya” fanini o‘qitishda eng muhim yondashuvlardan hisoblanadi. Hozirgi zamon oliy pedagogik ta’lim jarayonida o‘qitishning ana shu innovatsion texnologiyalari amalga kiritilmoqda. Shu sababli “Tarbiya” fanini o‘qitish ana shunday zamonaviy ta’lim– tarbiya texnologiyalarini tanlashga e‘tibor berish maqsadga muvofiq bo‘ladi. Chunki bugungi tarbiya jarayoni rivolanayotgan texnik vositalarga asoslanishi bilan muhim ahamiyatga ega. Ayni paytda texnik vositalarga asoslangan texnologiyalar asosida mazkur fanni o‘qitish jarayonida o‘quvchilarda quyidagi ko‘nikmalarni rivojlantirishga diqqat qilish kerak:

Xulosa sifatida shuni aytish lozimki Mediatexnologiya o‘quvchilarga kompyuter, mobil aloqa vositasi o‘qishning va tarbiya olishning tayanchi ekanligini tushuntirish, o‘quvchilarning texnik vositalardan bilim olish yo‘lida foydalanishga o‘rgatish, texnik vositalarning imkoniyatlarini baholashda ularning axborot manbaiga e‘tibor berish madaniyatini takomillashtirish. Buning natijasida texnik vositalarga asoslangan mediatexnologiyalardan “Tarbiya” fanini o‘qitishda oqilona foydalanish malakasiga ega bo‘linadi. E‘tibor berilsa, “Tarbiya” fani didaktikasi butunlay yangicha yondashuvlar, tamoyillar va texnologiyalarga asoslanadi. Bizning yondashuvimizga ko‘ra, mazkur fanning didaktikasi o‘ziga xos tarzda va pedagogik tajribalarning ilg‘or yondashuvlari asosida ishlab chiqilishi kerak. Shu sababli oliy pedagogik ta’lim jarayonida bo‘lajak pedagogika yo‘nalishlari “Tarbiya” fani mutaxassislari tarbiya didaktikasi bo‘yicha tushuncha, bilim va ko‘nikmalarini takomillashtirishda innovatsion yondashuvlarga asoslanish maqsadga muvofiq bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

- 1 O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 29 apreldagi “O‘zbekiston Respublikasi xalq ta’limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5712-son Farmoni Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi (www.lex.uz), 2019 yil 29 aprel
2. Mirziyoyev Sh. Erkin va farovon demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. –T.: O‘zbekiston, 2016.14-b.
3. Mirziyoyev Sh.M. Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik – milliy g‘oyamizning asosiy poydevoridir. – Toshkent, 2021. 77-b.
4. Pirnazarova A. Tarbiya fanini o‘qitishda yangi pedagogik texnologiyalarni qo‘llash va unda ta’lim va tarbiyaning uzviyligi: tarbiya fanini o‘qitishda didaktik o‘yinlar//Yangi O‘zbekiston talabalari axborotnomasi 2022. 77-78b.
5. Piaje J. Glavnie cherti logiki rebenka (1924)// Jan Piaje: Teoriya, eksperimenti, diskussii/ Pod red. L.F. Obuxovoy i G.V. Burmenskoy. M., 2001.
6. Beruniy Tanlangan asarlar –Toshkent. Fan, 1973. 44 b.
7. Sapayev V. Tarbiya fanini o‘qitishning ayrim dolzarb masalalari// Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences (E) ISSN: 2181-1784 www.oriens.uz SJIF 2023 = 6.131 / ASI Factor = 1.7 3(8), August, 2023
- 8 .Musurmonova O., va boshq.Pedagogik atamalar logati.T.: Turon-iqbol.2019 844-b.
9. Axmedova M.E.Pedagogika nazariyasi va tarixidan seminar mashg‘ulotlar– O‘quv qo‘llanma. T.: Noshir 2011.136-b.
- 10.Axmedova M.E.va boshq. Umumiy pedagogika. T.: Darslik. 2024 yil. 390 b